

Připomínky veřejné ochránkyně práv

k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

(č. j. předkladatele MPSV- 2019/238809-510/1)

OBECNÉ PŘIPOMÍNKY

Připravovaná novela je příležitostí nahradit v textu zákona **nevhodný pojem „žadatel vhodný stát se osvojitelem nebo pěstounem“**. Pojem žadatel je zavádějící. Budí dojem nárokovosti a vychází z pohledu těch, kteří se chtějí stát náhradními rodiči/pečovateli. Očekávání „vyhovění žádosti“ ale do oblasti náhradní rodinné péče nepatří. Odkazuji zde na odbornou publikaci „Odborná příprava budoucích pěstounů a osvojitelů“ organizace Triada, o. s., konkrétně na str. 10–11 textu.¹

Někteří žadatelé, kteří se na mě obracejí jako stěžovatelé, mají dojem, že o jejich žádosti rozhodují jiní, kteří jim nechtějí vyhovět nebo se dostatečně nesnaží jim vyhovět. Pokud se úřady řídí požadavky žadatelů, délkou jejich zařazení v evidenci osob vhodných stát se pěstounem nebo osvojitelem, do popředí se dostává snaha vyjít jim vstříc, naplnit jejich očekávání, zkrátit dobu čekání na dítě. Tento postup vytváří situaci, kdy zájem dítěte ustupuje do pozadí a primárními se stávají zájmy dospělých, žadatelů i pracovníků, kteří se na zprostředkování podílejí.

Považuji proto za důležité namísto termínu „žadatel“ zavést do zákona pojmově neutrální termín „uchazeč“. Jsem přesvědčená o tom, že **je zapotřebí jazykovou změnou verbalizovat základní princip zprostředkování náhradní rodinné péče, a sice ten, že dítě má své požadavky a specifické potřeby, a že je to dítě, kdo má nárok na to, aby mu stát nalezl mezi uchazeči náhradní rodiče/pečovatele, kteří dokáží naplnit jeho potřeby**.

Dále vznáším připomínku k názvu dávky pěstounské péče „**odměna pěstouna**“. Tento název evokuje princip zásluhovosti a bývá proto v tomto smyslu vykládán orgány sociálně-právní ochrany dětí. Ty vydávají mj. stanoviska k tomu, zda existují důvody hodné zvláštního zřetele v rodině pěstouna (prarodiče) pro to, aby mu úřad práce přiznal „odměnu pěstouna“. Dále pak je tento název zdrojem nepochopení ze strany obecných pěstounů, kteří se porovnávají s pěstouny-prarodiči a mají pocit nespravedlnosti, neboť pobírají „odměnu“ stejně jako pěstouni-prarodiče, na něž nejsou vždy kladeny tak vysoké nároky jako na obecné pěstouny. Tato dávka pak bývá interpretována ve smyslu zásluhovosti i ze strany soudů, které rozhodují o pěstounské péči prarodičů. Do soudního rozhodování o soukromoprávním institutu pěstounské péče se vnáší hledisko veřejnoprávní – finanční ohodnocení pěstounů. To má za následek, že soudy děti raději svěří do institutu „péče jiné osoby“, pokud mají dojem, že si prarodič odměnu pěstouna nezaslouží, např. z důvodu, že je zadlužený a dávka by mu posloužila mj. i na úhradu dluhů. Tato dávka má však jiný cíl. Má alespoň zčásti

1 Dostupné z https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/odborna_priprava_triada.pdf

nahradiť pěstounům příjem, a proto by měla mít jiný název, který by byl pojmově neutrální. Navrhují proto, aby se dávka nazývala „**příspěvek pěstouna**“ či „**pěstounský příspěvek**“. Na podporu závěru o vhodnosti zvolit pojmově neutrální termín využívám pojmosloví ze slovenské právní úpravy, kde se tato dávka nazývá „opakujícím se příspěvkem náhradnímu rodiči“.²

Tato připomínka je zásadní.

KONKRÉTNÍ PŘIPOMÍNKY

A. K části první (změna zákona o sociálně-právní ochraně dětí)

1. K bodu 2 [§ 4a písm. c) bod 2]

Vítám, že předkladatel navrhuje zpřesnění definice osoby pečující. Přiznání dávek od podání návrhu by s sebou neslo zlepšení situace rodin, které se o děti starají „jen“ na základě předběžného opatření, běží soudní řízení o svěřením dítěte do pěstounské péče a po několika měsících tyto rodiny nemají dávky a ani je zpětně podle výkladu MPSV nedostanou. Podmínkou je, že nejde o zjevně bezúčelný návrh.

Zjevná bezúčelnost je neurčitý právní pojem. Návrh vytváří situaci, kdy je věcné rozhodnutí vyhrazeno soudu, orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále také „OSPOD“) by však jako předběžnou otázku v řízení o přiznání pěstounských dávek z pohledu zjevné bezúčelnosti posuzoval podstatu soudem posuzovaného návrhu. OSPOD by tak zcela nesystémově předjímal rozhodnutí soudu. Setkávám se přitom s případy, kdy OSPOD nesouhlasí se svěřením dítěte do pěstounské péče navrhovatelů, soud přesto rozhodne, že dítě do jejich péče svěří. Použití neurčitého právního pojmu s sebou také nese riziko jeho nesprávné interpretace či zneužití. Míří zřejmě na zneužívání dávek příbuznými pěstouny. Obávám se však toho, že se v praxi OSPOD nevyvaruje předsudků či jiného nesprávného posouzení bezúčelnosti návrhu.

Mohou nastat i situace, kdy je dítě svěřeno do péče na základě předběžného opatření a soud zároveň zahájí řízení bez návrhu sám z moci úřední. V takovém případě by podání návrhu ze strany pečující osoby bylo zcela neúčelné a formální, jeho cílem by bylo jen formálně „naplnit definici“ podle tohoto ustanovení. Definice by tak měla zahrnout i situace, kdy soud zahájil řízení z moci úřední.

Proto navrhuji upravit znění § 4a písm. c) bodu 2 tak, aby neobsahoval posuzování bezúčelnosti návrhu a zohledňoval případy, kdy soud zahájí řízení z moci úřední.

Tato připomínka je zásadní.

2. K bodu 6 (§ 16b), bodu 24 (§ 42 odst. 12), bodu 25 (§ 42a odst. 3, 4 a 5) a bodům 103 až 105 (§ 64 odst. 2, 4, 5 a 6)

Předkladatel nově navrhuje možnost poskytování ochrany a pomoci dítěti v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (dále také „ZDVOP“) na základě smlouvy uzavírané buď dítětem, je-li k tomu způsobilé, anebo rodičem (§ 42 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí). V souvislosti s tím navrhuje zavést řízení o vydání souhlasu příslušného

² Viz zákon o příspěvkův na podporu náhradnej starostlivosti o dieta, dostupné na <https://www.epi.sk/zz/2005-627>.

OSPOD s trváním závazku ze smlouvy o poskytování ochrany a pomoci dítěti v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

V podmínění trvání smlouvy souhlasem OSPOD spatřuji zásadní problém. I za stávající právní úpravy jsem narazila na případy, kdy měl OSPOD jiný pohled na situaci dítěte než samotné dítě, které požádalo o umístění do ZDVOP. Pohled OSPOD byl přitom zaujatý. Může docházet ke sporným situacím, kdy by v konkrétních případech mohlo být podmínění smlouvy souhlasem OSPOD v rozporu se zájmem dítěte na jeho ochranu, zejména požádá-li o ochranu samotné dítě. Nelze vyloučit možnost nesprávného posouzení situace dítěte. Pokud OSPOD nevydá souhlas, smlouva následující den zanikne a dítě by se muselo vrátit zpět do prostředí, kde může být týráno či jinak ohroženo.

Předkladatel nadto navrhuje v § 64 odst. 6 zavést, že by odvolání proti rozhodnutí OSPOD o nevydání souhlasu s poskytováním ochrany a pomoci dítěti v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nemělo odkladný účinek.

Proto navrhuji § 16b, § 42a odst. 3, 4 a 5 a § 64 odst. 2, 4, 5 a 6 vypustit a v návaznosti na to upravit související ustanovení [§ 42g, § 42l odst. 3 písm. f)].

Tato připomínka je zásadní.

Zároveň pokládám za nutné, aby se OSPOD neprodleně dověděl o umístění dítěte do ZDVOP, aby mohl s rodinou ihned začít spolupracovat a situaci řešit.

Proto navrhuji zachovat stávající ustanovení § 42 odst. 12.

Tato připomínka je zásadní.

3. K bodu 25 a 26 (§ 42a a § 42aa)

Účinné znění zákona umožňuje vedle pobytu dítěte ve ZDVOP na základě rozhodnutí soudu též pobyt se souhlasem rodiče nebo osoby odpovědné za výchovu dítěte, přičemž žádost o umístění může podat rodič i dítě, příp. OSPOD (§ 42 odst. 2 a 6). Tento režim se v návrhu nahrazuje pobytem na základě smlouvy. Tato koncepční změna prohlubuje rozdíly mezi pobytem založeným rozhodnutím soudu, kdy pobyt slouží jako výchovné nebo preventivní opatření na základě veřejnoprávního titulu, a smluvním pobytem, jenž se blíží pobytové sociální službě a je založen na titulu soukromoprávním. Navzdory rozdílné povaze obou režimů lze předpokládat, že se zařízení nebudou stavebně ani organizačně členit na části určené jen pro jeden z nich.

Považuji za problematické, že návrh nijak blíže neupravuje, jaký bude obsah pobytového režimu dítěte umístěného do ZDVOP na základě smlouvy. Mám za to, že tato otázka by neměla být ponechána v tak široké míře jen na ujednání smluvních stran, ale měla by být alespoň rámcově vymezena zákonem, v jehož mezích by strany následně smlouvu sjednávaly. Taková úprava by zároveň měla brát ohled na to, že není vhodné, aby se smluvní režim a režim uplatňovaný v případě umístění na základě soudního rozhodnutí zásadně odlišovaly. V obou případech může jít o ohrožené děti, u nichž bude třeba použít některá opatření k jejich ochraně, jsou-li důvodná, a naopak, v obou režimech je nutné zajistit dítěti jeho práva. Konečně i z praktického hlediska je obtížné si představit, jak pečující osoby rozlišují mezi dětmi v tom či onom režimu, a také pro děti samotné může být odlišné zacházení ze strany pečujících matouc.

Tato připomínka je zásadní.

4. K bodu 25 (§ 42a odst. 1)

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc musí dětem zajišťovat zdravotní služby a psychologickou a jinou obdobnou péči [§ 42 odst. 2 písm. i) navrhované úpravy]. Navrhovaná úprava v § 42a odst. 1 písm. e) však stanoví, že smlouva o poskytování ochrany a pomoci musí obsahovat údaj o zdravotním stavu dítěte a způsobu zajištění pouze zdravotních služeb, nikoli psychologické a jiné obdobné péče. Z důvodu právní jistoty a proto, že velká část dětí žijících v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc vyžaduje akutní, intenzivní a pravidelnou psychologickou péči, pokládám za nezbytné stanovit zajištění i této formy péče jako náležitost smlouvy o poskytování ochrany a pomoci.

Proto navrhuji v textu § 42a odst. 1 na konci písm. e) doplnit slova „psychologické a jiné obdobné péče“.

Tato připomínka je zásadní.

5. K bodu 26 (§ 42aa odst. 1)

Podle navrhované úpravy může být v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc vykonávána ústavní výchova ve smyslu § 971 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Použití výrazu „ústavní výchova“ v situaci, kdy jde nikoli o institut ústavní výchovy v užším slova smyslu (tedy o ústavní výchovu vykonávanou ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy), ale o svěření dítěte, vyvolává matoucí dojem. Výkon ústavní výchovy (v užším smyslu) v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebyl nikdy nařizován a její výkon v těchto zařízeních nikdy neprobíhal. Ostatně jejich koncept jako krizových zařízení, v nichž by měly děti pobývat po dobu maximálně několika málo měsíců, to spíše vylučuje.

Proto navrhuji následující znění § 42aa odst. 1:

„Do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc mohou být umístěny děti podle § 13a, z důvodu nedostatku řádné péče předběžným opatřením podle § 924 občanského zákoníku, nebo pro vážné důvody, které dočasně brání rodičům pečovat o dítě podle § 971 odst. 2 občanského zákoníku.“

Tato připomínka je zásadní.

6. K bodu 26 (§ 42aa odst. 2)

Jde-li o právní postavení dětí, které budou v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc pobývat na základě soudního rozhodnutí, zakládá navrhovaná úprava přiměřené použití zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (dále jen „zákon o výkonu ústavní výchovy“). Ve smyslu legislativních pravidel vlády (čl. 41 týkající se použití slov „obdobně“ a „přiměřeně“) se však jeví jako vhodnější zvolit formulaci „obdobného“ než „přiměřeného“ použití uvedeného právního předpisu. Termín „přiměřeně“ lze totiž použít výjimečně, neboť vyjadřuje volnější vztah mezi právními úpravami. Zatímco termín „obdobně“ ve spojení s odkazem na jiný právní předpis vyjadřuje, že se tento předpis vztahuje na vymezené právní vztahy v plném rozsahu.

Proto navrhuji v § 42aa odst. 2 úvodní části ustanovení nahradit slovo „přiměřeně“ slovem „obdobně“.

(„Pro výkon rozhodnutí soudu podle odstavce 1 platí s ohledem na specifické potřeby svěřených dětí **obdobně** ustanovení zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy...“)

Tato připomínka je zásadní.

7. K bodu 46 (§ 47f)

Není jasné podle čeho, na základě kterých kritérií příslušná pobočka Úřadu práce rozhodne, komu příspěvek na úhradu potřeb dítěte vyplatí. Co když k předání dítěte dojde přesně v polovině měsíce? Navrhované znění zákona neuvádí možnost dělení příspěvku, ač jsem na to předkladatele již v minulosti opakovaně upozorňovala a navrhovala řešení, například formou výplaty denin/poměrnou částkou podle doby péče. Každé jiné řešení by bylo zjevně nespravedlivé.

Tato připomínka je zásadní.

8. K bodu 52 (§ 47j odst. 2)

Vítám, že předkladatel navrhuje zvýšit odměnu pěstounům na přechodnou dobu a zakotvit zvýšenou odměnu pro dlouhodobé pěstouny, kterým je svěřeno do péče dítě závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni I [§ 47j odstavce 1 písm. b)].

V navrhovaném znění odstavce 2 však postrádám obdobné zvýhodnění přechodných pěstounů pečujících o dítě v I stupni závislosti. Přechodní pěstouni pečující o takové dítě se přitom potýkají se stejnými zvýšenými nároky (dojíždění k odborným lékařům, rehabilitace, vaření speciální stravy atp.³) jako dlouhodobí pěstouni.

Mám za to, že je žádoucí motivovat jak dlouhodobé pěstouny, tak pěstouny na přechodnou dobu, aby se ujali péče o děti závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni I, a zajistit, aby jim byly zvýšené náklady spojené s péčí o tyto děti náležitě kompenzovány. Navrhuji zavést odměnu pro přechodné pěstouny pečující o jedno dítě závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni I ve výši 32 000 Kč, tedy navýšit ji oproti odměně přechodného pěstouna pečujícího o dítě bez postižení o jednu třetinu rozdílu mezi výší odměny přechodného pěstouna pečujícího o jedno dítě bez postižení a výší odměny přechodného pěstouna pečujícího o dítě ve II–IV stupni závislosti, stejně jako je tomu v případě odměn dlouhodobých pěstounů.

Proto do § 47j odst. 2 navrhuji za písmeno b) vložit nové písm. c) tohoto znění:

„c) 32 000 Kč, je-li osoba v evidenci zároveň pečující osobou, které je do péče svěřeno 1 dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni I (lehká závislost),“

Dosavadní písmeno c) se označí jako písmeno d).

Tato připomínka je zásadní.

3 Srov. důvodová zpráva k návrhu předkládaného zákona.

9. K bodu 52 (§ 47j odst. 4)

Odměna pěstouna-prarodiče zůstává de facto v nezměněné podobě, ačkoliv jsem MPSV opakovaně sdělila své výhrady a MPSV mě ubezpečovalo, že v novele navrhne komplexní změnu v pojetí odměny pěstouna-prarodiče. Zákon říká, že odměna pěstouna náleží prarodiči pouze v případě hodném zvláštního zřetele, zejména s ohledem na sociální a majetkové poměry osoby pečující a její rodiny, a s přihlédnutím ke zdravotnímu stavu dítěte. Přitom připomínám, že posuzování případů hodných zvláštního zřetele činí v praxi velké problémy, OSPOD ani úřady práce je neprovádějí jednotně. Praxe posuzování toho, kdy se jedná o případ hodný zvláštního zřetele a kdy ne, se liší nejen krajově, ale dokonce i v rámci jednotlivých krajů.

Podrobněji dále rozvádí posuzování případů hodných zvláštního zřetele Instrukce náměstkyně pro řízení sekce sociální a rodinné politiky č. 1/2016. Podle ní je třeba při posuzování nároku na odměnu pěstouna vycházet zejména z toho, že v důsledku svěření dítěte do pěstounské péče by nemělo dojít k podstatnému snížení životní úrovně prarodiče nebo praprarodiče a jeho rodiny. Jsou-li celkové sociální a majetkové poměry osoby pečující a její rodiny takové, že by v souvislosti se svěřením vnuka nebo pravnuka do pěstounské péče mohla být na straně prarodiče nebo praprarodiče a ostatních spolužijících členů rodiny ohrožena či ztížena úhrada nákladů na výživu a jiné osobní potřeby a úhrada nákladů na domácnost (i při započítání příspěvku na úhradu potřeb dítěte), je zásadně nezbytné odměnu pěstouna prarodiči nebo praprarodiči svěřeného dítěte přiznat (viz kritérium sociálních a majetkových poměrů osoby pečující a její rodiny podle § 47j odst. 3). MPSV jsem však upozorňovala, že instrukce jde nad rámec zákona, neboť stanoví přísnější kritéria. MPSV připustilo, že instrukce i samotná právní úprava odměny prarodiče je nevyhovující, avšak odkazovalo právě na připravovanou změnu koncepce odměny prarodiče. Tuto však nakonec nepředkládá.

Tato připomínka je zásadní.

10. K bodu 54 (§ 47n)

Jsem přesvědčena, že by se mělo umožnit manželům čerpat dělenou odměnu pěstouna za přísných podmínek – v případě péče o větší sourozeneckou skupinu (příkladem je naše kazuistika – první dítě měli manželé ve společné pěstounské péči, poté přijali tři sourozence, všechny se zdravotním handicapem, s CAN, ve věku do 4 let). Cílem by mělo být, aby měli oba manželé hrazené zdravotní a sociální pojištění související s přiznáním odměny pěstouna. Zdůrazňuji, že tato úprava by se měla týkat pouze pěstounů, kteří přijali do společné pěstounské péče sourozence. Nežádoucí je, aby se vytvářely v rodinách malá „quasi zařízení“, tzn., aby v nich žily děti různých rodičů ve větším počtu.

Sourozenecká vazba je při zprostředkování náhradní rodinné péče znevýhodňujícím prvkem, jak jsem si ověřila podle údajů shromážděných od všech krajských úřadů. K tomuto tématu jsem pořádala v r. 2017 kulatý stůl.⁴

Obávám se, že i když se zvýší částka odměny pěstouna, tak to neřeší problém s tím, že sourozenci potřebují, aby se o ně starali oba pěstounští manželé celodenně. Dělení odměny pěstouna mezi manžele by mohlo být podmíněné časově, např. složitým vývojovým

4 Závěry kulatého stolu dostupné na <http://kvopap:81/KVOPEsoSearch/Nalezene/Edit/37435>.

obdobím dětí či náročností péče o děti, kdy nebude v silách jednoho člověka se o všechny sourozence přes den postarat. Je nutné zde zmínit, že některé děti nelze umístit do denních zařízení, například z důvodu, že byly týrané, mají fyzické či psychické postižení a potřebují intenzivní celodenní rodinnou péči (viz kazuistika v prvním odstavci k tomuto bodu). Adaptace dětí na nové rodinné prostředí, navázání a rozvíjení citových vazeb k pěstounům, získání pocitu důvěry ze strany dětí, to vše bývá předmětem velmi zdoluhavého procesu. Následná separace od pěstounů (například nástup dítěte do mateřské školy) bývá obtížná. Na tyto případy by měl předkladatel pamatovat.

Veřejný ochránce práv již dříve upozorňoval, že manželé jsou oproti nesezdaným pěstounským párům v nevýhodě. V r. 2013 se na ochránce obrátilo přibližně deset rodin, jichž se dotkla novela, která znemožnila čerpat manželům odměnu pěstouna v souběhu. Jelikož z počtu dotčených rodin i ze závěrů kulatého stolu, který jsem pořádala, plyne, že zájem o sourozenecké skupiny byl a je nízký a zájem o děti se zdravotním postižením (tyto děti bývají součástí sourozeneckých skupin) je setrvale mizivý, domnívám se, že navrhovaná změna (tj. hrazení zdravotního a sociálního pojištění v důsledku dělení odměny pěstouna) by sice nepřinesla výrazný přesun sourozeneckých skupin z ústavů do náhradních rodin, ale mohla by pomoci alespoň některým z nich, aby vyrůstaly v rodinném prostředí. Stát by měl dát šanci sourozeneckým skupinám na jejich odchod z ústavních zařízení do náhradní rodinné péče. Pouhé zvýšení odměny pěstouna, dle mého názoru, nepostačuje.

Tato připomínka je zásadní.

11. K bodu 65 (§ 47x odst. 1)

Předkládaný návrh zákona zatím zachovává v případě odměny pěstouna prarodiče posuzování „důvodů hodných zvláštního zřetele“. Připomínám, že jsem opakovaně kritizovala nedostatečné odůvodnění jak rozhodnutí Úřadu práce ČR, tak MPSV, co se týče přiznání odměny pěstouna prarodiče s ohledem na posouzení důvodů hodných zvláštního zřetele. Odůvodnění je přitom nezbytné právě kvůli vymezení důvodů hodných zvláštního zřetele pro účely jejich případného přehodnocování v budoucnu. Pokud tedy zůstane zachována dosavadní koncepce přiznání odměny pěstouna prarodiče závisující na posouzení důvodů hodných zvláštního zřetele, pokládám v těchto případech za nutné vydávání rozhodnutí.

Proto v § 47x odst. 1 navrhuji doplnit nové písmeno h):

„h) rozhoduje-li se o přiznání dávky podle ustanovení § 47j odst. 4.“

Tato připomínka je zásadní.

12. K bodu 79 [§ 50b odst. 1 písm. a), odst. 2, 3, 4 a 5]

Předkladatel zde navrhuje stanovit kvalifikované doby trvání náhradní péče jako podmínky pro vznik nároku na zaopatřovací příspěvek. Jde-li o pěstounskou péči v rámci vlastní rodiny, vyžaduje se její trvání alespoň v délce 5 let před vznikem nároku. Jde-li o zprostředkované formy náhradní péče a o ústavní výchovu, vyžaduje se její nepřetržitě trvání v rozsahu 18 měsíců přede dnem vzniku nároku.

Není zřejmé, jak předkladatel dospěl ke stanovení těchto dob, z čeho vycházel. Mám za to, že stanovením dob trvání té či oné formy náhradní péče nelze nikdy správně postihnout

případy, které mohou v praxi nastat. Domnívám se, že tak může vznikat řada nespravedlivých situací.

Proto navrhuji dobu trvání náhradní péče jako podmínku pro vznik nároku na zaopatřovací příspěvek neupravovat. O tom, zda je pěstounská péče či ústavní výchova nejvhodnější formou péče o dítě, rozhoduje soud. Rozhodne tak v případě, že bylo nutné péči rodičů nahradit. Nedá se tedy očekávat, že by dítě mělo ze strany svých rodičů podporu při studiu po dosažení zletilosti. Rozhodne-li se po zániku pěstounské péče či ukončení ústavní výchovy mladý dospělý studovat, stát by ho měl podpořit bez ohledu na to, před jakou dobou ho soud svěřil do pěstounské péče či do ústavní výchovy.

Navrhuji vypustit § 50b odst. 1 písm. a) a v návaznosti také § 50b odst. 2, 3, 4, a 5.

Tato připomínka je zásadní.

Pro případ, že by navrhovaná úprava § 50b odst. 1 písm. a) byla zachována, mám za to, že zákonodárce opomenul v § 50b odst. 2 a 3 upravit obdobné situace, kdy je namístě stanovit výjimku z pravidla o nutné době trvání náhradní péče – pokud zemře matka oprávněné osoby a zároveň v rodném listě není zapsán otec. Nejde tak o oboustrannou osiřelost, ale situace oprávněné osoby je téměř identická. Taktéž chybí úprava výjimky v situaci, že rodič je neznámého pobytu. V takovém případě se též zjevně o dítě nestará.

Pro tento případ proto navrhuji toto znění § 50b odst. 2:

„Pokud byla oprávněná osoba svěřena do náhradní péče z důvodu jejího oboustranného osiření **nebo z důvodu úmrtí matky, kdy v rodném listě oprávněné osoby není otec zapsán**, podmínka nepřetržitého trvání náhradní péče po dobu podle odstavce 1 písm. a) bodů 1 a 2 se nevyžaduje.“

A v témže případě navrhuji následující znění § 50b odst. 3:

„Pokud byla oprávněná osoba svěřena do pěstounské péče, která nebyla zprostředkována orgány sociálně-právní ochrany dětí, z **důvodu, že jsou rodiče neznámého pobytu**, z důvodu pobytu rodiče ve zdravotnickém zařízení, pobytu rodiče v pobytovém zařízení sociálních služeb, vzetí rodiče do vazby nebo nástupu rodiče do výkonu trestu odnětí svobody, splnění podmínky nepřetržitého trvání náhradní péče po dobu podle odstavce 1 písm. a) bodů 1 se nevyžaduje; nárok na zaopatřovací příspěvek má tato oprávněná osoba, pokud je splněna podmínka nepřetržitého trvání náhradní péče podle odstavce 1 písm. a) bodu 2.“

Tato připomínka je zásadní.

B. K části třetí (změna zákona o výkonu ústavní výchovy)

13. K bodu 1 (§ 2 odst. 6)

Předkladatel nově v § 2 odst. 6 navrhuje možnost využít zaopatřovací příspěvek k úhradě nákladů spojených s pobytem zletilé nezaopatřené osoby v ústavním zařízení. Zároveň však ponechává beze změny aktuální úpravu příspěvku na úhradu péče poskytované nezaopatřené osobě (zejména § 27, § 29 a § 30 a § 1 nařízení vlády č. 460/2013 Sb.). Novela současně stanovuje, že částka příspěvku na úhradu nákladů spojených s pobytem zletilé nezaopatřené osoby v ústavním zařízení nesmí přesáhnout výši zaopatřovacího příspěvku

podle § 50d odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí (návrh nesprávně odkazuje na § 50b odst. 2).

Z návrhu není zřejmá věcná a terminologická provázanost dvou výše popsaných způsobů, kterými by se nově měla zletilá nezaopatřená osoba podílet na úhradě jejího pobytu v ústavním zařízení.

Proto navrhuji vyjasnit terminologii spojenou s úhradou pobytu zletilé nezaopatřené osoby v ústavním zařízení a sjednotit ji v návaznosti na změny v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí. Zároveň upozorňuji, že návrh patrně omylem odkazuje na § 50b odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí; správně je § 50d odst. 2.

Současně mám za to, že je žádoucí ponechat zletilé nezaopatřené osobě setrvávající v ústavním zařízení na smluveném pobytu možnost samostatně hospodařit alespoň s částí přiznaného zaopatřovacího příspěvku, přestože jí ze zákona náleží plné přímé zaopatření poskytované zařízením.

V případě, že by úprava navrhované § 2 odst. 6 věty druhé byla ponechána, navrhuji v části věty za středníkem nahradit slovo „výši“ textem „75 % výše“.

(„Smlouva podle věty první stanoví výši příspěvku zletilé nezaopatřené osoby na úhradu nákladů spojených s jejím pobytem v ústavním zařízení; dohodnutá částka příspěvku na úhradu nákladů spojených s pobytem zletilé nezaopatřené osoby v ústavním zařízení nesmí přesáhnout **75 % výše** zaopatřovacího příspěvku podle **§ 50d** odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.“)

Tato připomínka je zásadní.

Tím se stává nadbytečnou úprava kapesného pro zletilé nezaopatřené osoby obsažená v § 31 odst. 1.

Proto navrhuji v § 31 odst. 1 zrušit slova „a nezaopatřeným osobám“.

(„Dětem ~~a nezaopatřeným osobám~~, kterým se poskytuje plné přímé zaopatření, náleží kapesné.“)

Tato připomínka je zásadní.

Brno 23. ledna 2020

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.
veřejná ochránkyně práv